

ALMANYA'DA 1915 OLAYLARININ SOYKIRIM OLARAK TANINMASI TARTIŞMALARI

Cemre Dilay BOZTEPE

Analiz No : 2015 / 9

14.05.2015

Birinci Dünya Savaşı sırasında Anadolu'da Ermeni kayıpları oldukça tartışmalı bir konudur. 1915 olaylarının yüzüncü yılı olan bu yılda, bu konu dünya gündeminde yer almıştır. Rusya, Yunanistan ve Fransa dahil toplam 24 ülkede [1] parlamentolar 1915 olaylarını soykırım olarak tanıyan bildireleri kabul etmişlerdir. Her sene, değişik parlamentolarda 1915 olaylarının soykırım olup olmaması görüşülürken, hep aynı tartışmalar yapılmaktadır. Bu seneye kadar, en büyük göçmen topluluğu Türklere oluşan Almanya, 1915'te gerçekten ne olup bittiğinin tarihçilerin görevi olduğunu ifade etmiş ve önemli ticaret ortaklarından biri olan Türkiye ile iyi ilişkilerini gözönünde bulundurarak soykırım terimini kullanmaktan kaçınmıştır. Almanyanın bu konudaki tutum değişikliği Türkiyede şaşkınlıkla karşılanmış ve iki ülke arasında gerilim yaratmıştır.

2005 yılında Alman Meclisi 1915 Ermeni Sürgün ve Katlinin Hatırlanması ve Anılması - Almanya, Türklere ve Ermenilerin Barışmasına Katkıda Bulunmalıdır adlı yasa tasarısını çoğunluğun oylarıyla kabul etmiş ve Türkiyeye 1915'teki toplu Ermeni ölümlerindeki rolünü gözden geçirmesi konusunda baskı yapmıştır. Bu önerge Türkiyenin Avrupa Birliğine katılma fikrine değinmemiştir, ancak Ermeni meselesinin Türkiyenin 25 milletli birliğe katılmak istiyorsa geliştirmesi gerektiği söylenen düşünce özgürlüğüne olan ihtiyacına bir örnek olduğundan bahsetmiştir. [2] Yasa tasarısında soykırım kelimesine, sadece bu tasarının gerekçelerinden bahsedilirken yer verilmiştir. Bu gerekçe şöyledir: Birçok bağımsız tarihçi, parlamentolar ve uluslararası organizasyonlar Ermenilerin sürülmesini ve yok edilmesini soykırım olarak tanımlıyorlar. [3] Tasarıda şunlar yer almıştır:

Alman Parlamentosu karar verir ki:

Alman Parlamentosu Ermeni halkının Birinci Dünya Savaşından önce ve savaş sırasındaki şiddet, cinayet ve sürgün mağdurlarını onurlandırmakta ve anmaktadır. Bundestag, Anadolu'daki Ermenilerin neredeyse tümünden yok olmasına sebep olan Osmanlı Devletinin Jön Türklere hükümetinin eylemlerini esefle kınamaktadır. Alman

Parlamentosu, elinde Ermeni sürgününe ve yok edilmesine dair birçok belge olmasına rağmen bu mezalime müdahale etmek ve durdurmak için hiçbir girişimde bulunmayan Alman İmparatorluğunun oynadığı utanç verici rolü de esefle kınamaktadır.

Alman Parlamentosu zor durumlar ve şartlar altında ve ilgili hükümetlerin direnişine karşı durarak, söz ve eylemle Ermeni kadınlarını, erkeklerini ve çocuklarını kurtarmak için çaba sarfeden Türkleri ve Almanları onurlandırmakta ve anmaktadır (*□ Türk-Ermeni ilişkilerindeki tarihsel rolünden ötürü Almanya, Avrupa Birliği komşuluk girişimlerinin bir parçası olarak özel bir sorumluluk üstlenmelidir. Amaç, Ermenistan ile Türkiye arasındaki durumun normalleşmesine ve gelişmesine yardımda bulunmak ve Kafkasyanın istikrarlı bir bölge olmasına yardımcı olmalıdır.

(...) Alman Meclisi Federal Hükümetten şunları talep etmektedir:

- Türklere ve Ermenilere tarihsel suçları hatırlayarak, barışarak ve affederek bir anlaşmaya varmakta yardımcı olmak
- Türkiyedeki meclis, hükümet ve toplumun geçmişteki ve şu anki Ermeni halkı konusundaki görevlerini tereddütsüz yaptıklarından emin olmak,
- Türk ve Ermeni tarihçiler ile uluslararası uzmanlardan oluşan bir komisyonun kurulmasını desteklemek,
- Sadece Osmanlı İmparatorluğu arşivleri değil, ayrıca Almanya tarafından Türkiyeye verilen Alman Dışişleri Bakanlığı arşivlerinin kopyalarının da erişilebilir olduğundan emin olmak,
- İstanbulda yapılması planlanan, fakat hükümet baskısı nedeniyle ertelenen güncel organizasyon üzerinde ısrar etmek,
- Özellikle Ermenilerin kaderlerine ilişkin düşünce özgürlüğüne vurgu yapmak,
- Türkiye ve Ermenistana ikili ilişkilerini normalleştirmek için yardım etmek [4]

2012 yılında, 157.000den fazla Alman vatandaşı internet üzerinden Ermeni katliamlarının soykırım olduğunu inkar etmenin yasadışı olması için hükümetlerinin yasa çıkartması yönünde oylamada bulunmuşlardır. Bu çevrimiçi anket, Almanyanın Geleceği için Diyalog adlı, Şansölye Angela Merkel tarafından başlatılan girişimlerin bir parçasını oluşturmaktaydı. Bu girişim, Alman Hükümetini vatandaşlarıyla bir araya getirmek ve Almanyadaki hayatı daha da kalkındırmak için onların da fikirlerini almak üzere 2012nin Şubat ve Nisan ayları arasında gerçekleşmiştir. Fakat Merkel, bu düşünceyi önemli bir ticaret partneri olan Türkiye ile ilişkileri bozmamak adına reddetmiştir. [5]

Angela Merkel, Türkiyenin Ermeni Soykırımını inkar etmeye devam etmesine o zamanki Türkiye Başbakanı Erdoğan'a tarihle yüzleş [6] diyerek 2014 yılında eleştirmiştir. Bununla beraber, soykırım ifadesi o yıl da Alman hükümeti tarafından parlamentoda dile getirilmemiştir.

Alman parlamentosunda, özellikle 2010dan beri Sol Parti tarafından toplu Ermeni katliamlarının soykırım olarak tanınması için bir takım soru önermeleri sunulmuştur. Alman hükümeti her bir soru için tutumunu yazılı açıklamalarla açıklamıştır. Örneğin, Sol Parti tarafından Ocak 2015te sunulan son soru önergesi, 1 milyondan fazla Osmanlı Ermenisinin sistematik olarak öldürüldüğünü iddia etmiş ve bu olayların resmen soykırım olarak tanınmasını istemiştir. Alman Bundestagında bu çağrı reddedilmiş ve 1915 olaylarının soykırım olup olmadığına tarihçiler tarafından karar verilmelidir ve bu konu Türkiye ve Ermenistan arasında çözüme kavuşturulmalıdır denmiştir. [7]

1915 olaylarının yüzüncü yıldönümünde, Ermeni katliamlarının Papa ve Avrupa Parlamentosu tarafından soykırım olarak tanınmasının ardından, aynı tartışma Almanyada da başlamıştır. Alman hükümet sözcüsü Christaine Wirtzin 13 Nisanda 1915 olayları Alman federal hükümetinin karışmak istemeyeceği sorulardan birisidir. Bu, tarihçilerin ve uzmanların uğraşması gereken bir sorudur[8] demesine rağmen, Almanya kararından geri dönmüştür ve Wirtzin açıklamasından tam bir hafta sonra, 20 Nisanda Alman Parlamentosunun soykırım ifadesini kullanacağı açıklanmıştır. Almanyanın tutumundaki bu dönüşüm başta Türkiye olmak üzere birçok ülkede şaşkınlıkla karşılanmıştır.

20 Nisan 2015te Alman Hükümet Sözcüsü Seibert Hükümet, Ermenilerin kaderinin 20nci yüzyılın kitlesel kıyım, etnik temizlik, tehcir ve -evet- soykırımlar tarihine örnek teşkil ettiğini belirten kanun tasarısının arkasında duruyor[9] demiştir. Buna ek olarak, Alman Cumhurbaşkanı Gauck 1915 olaylarını soykırım olarak nitelendirerek şunları dile getirmiştir: Ermenilerin kaderi 20. yüzyıla korkunç bir şekilde damgasını vuran toplu kıyım, etnik temizlik, tehcirler ve -evet- soykırım tarihi için bir örnektir. Gauck ayrıca, Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devletinin müttefiki olan Almanyanın da sorumluluk taşıdığına altını çizerek şöyle devam etmiştir: Alman askerleri de sürgünün planlanmasında ve kısmen uygulanmasında katkıda bulunmuşlardır.[10] Cumhurbaşkanı'nın soykırım ifadesini kullanmasından bir gün sonra, Alman Parlamentosu 1915 olaylarını soykırım olarak niteleyen önergeyi sunmuştur. Görüşülen önerge hükümet ile meclis temsilcileri arasında soykırımı toplu ölümler bağlamına koyan ve Holokostu benzersiz bir vaka olarak ayrı tutan bir uzlaşmadır.[11] Ayrıca Şansölye Merkelin sessiz kalıp hiçbir tartışmaya katılmaması dikkate değerdir. Resmi bir oylamanın 2015 yazında gerçekleşmesi beklenmektedir.

AVUSTURYA VE TÜRKİYENİN TEPKİSİ

Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşındaki bir diğer müttefiki olan Avusturya, bu yıl 1915 olaylarını soykırım olarak kabul etmiştir. Avusturya Parlamentosu tarafından 22 Nisanda yapılan açıklamada, Ermeni sürgününün soykırım ile sonuçlandığını ileri sürülmüştür. Ayrıca bildirmede yaşanan korkunç olayları soykırım olarak tanımak ve kınamak Osmanlı İmparatorluğunun müttefiklerinden olan Avusturyanın üzerine düşen tarihsel bir sorumluluktur. Tarihinin karanlık ve acı dolu bölümleriyle yüzleşmek, Türkiyenin vazifelerinden birisidir denmiştir. [12]

1915 olaylarının Avusturya tarafından soykırım olarak tanınmasına Türkiye tepkisini Viyana büyükelçisini merkeze çağırarak göstermiştir. Türkiye Dışişleri Bakanlığından yapılan açıklamada şu sözler yer almıştır: Avusturya Parlamentosu'nun başkalarına tarih

dersi vermek gibi artık günümüz dünyasında yeri olmayan bu tarafgir davranışını reddediyoruz. Avusturya Parlamentosu'nda açıklanan bu bildirin Türkiye-Avusturya dostluğu ve ilişkileri üzerinde kalıcı olumsuz izler bırakacağı açıktır.[13] Türk Dışişleri Bakanlığı ayrıca Almanyayı da soykırım ifadesini kullandığından dolayı kınamış ve bunun uzun vadeli sonuçları konusunda uyarılmıştır. Tasarı daha oylamaya sunulmadığından Türkiye'nin Almanyaya tepkisi zamanla görülecektir.

ESKİ KOLONİ: NAMİBYA

1915 olayları hakkındaki tartışmalar, 1904-1907 yıllarındaki Herero ve Nama katliamlarının da Almanya tarafından soykırım olarak tanınması üzerine tartışmalar başlatmıştır. 20. Yüzyılın başlarında Namibyada meydana gelen olayların soykırım olarak tanınması ve bunun tazminat talebine yol açma ihtimali Almanyada hali hazırda endişelere yol açmıştır. Namibya, o zamanki adıyla Alman Güneybatı Afrikası, 1884 ile 1915 yılları arası Alman koloniydi. 1904 yılında, Herero ve Nama halkları Alman sömürge idaresine karşı isyan etti ve 150 Almanı öldürdü. Herero halkının %80inin ve Nama halkının %50sinin sistematik kıyımı hem Alman askerlerinin hem de sömürge yönetiminin eseri idi: bunlar sıradan, masa-başı katillerdi. En güvenilir rakamsal verilere göre yaklaşık 90.000 kişi öldürülmüştür. Hererolara yönelik katliamda, açıkça tüm halkı yok olmaya mahkum eden yazılı emir □ yani yok etme emri □ Alman komutan tarafından verilmiş[14] Almanyada bu olay, Namibya 1990da bağımsız olduktan sonra toplumda önem kazandı ve siyasi gündeme eklendi. Birçok aktivist Dışişleri Bakanlığına Mart 2015te bir dilekçe sunup resmi özür, çalınan araziler ve sürgün için tazminat ve bu zulmün soykırım olarak tanınmasını istemişlerdir.[15] 2004 yılında o zamanki Alman İşbirliği ve Kalkınma Bakanı Wiczeorek-Zeul Namibiyayı ziyaret etmiş ve Namibyalılardan af dileyerek şöyle demiştir: 100 yıl önce işlenen bu suçlar bugün soykırım olarak nitelendirilirdi ve General von Trotha ceza mahkemesinde yargılanırdı.[16] Berlinden resmi bir soykırım kabulü gelmemiştir. 2012 yılında Sosyal Demokratlar ve Yeşiller tarafından sunulan bu cinayetlerin soykırım olarak tanınması önergesi Bundestag tarafından reddedilmiştir.

No Amnesty on Genocide (Soykırımı af yok) adlı sivil toplum kuruluşu birliği temsilcileri Almanyadan Herero ve Nama Soykırım Tazminatı Dilekçesi[17] adlı çevrimiçi bir dilekçe hazırlamış ve bunu 27 Mart 2015 günü Alman Dışişleri Bakanlığına teslim etmişlerdir. Dilekçe sahipleri Dışişleri Bakanlığı temsilcileriyle biraraya gelmişlerdir. Soykırımı Af Yok! adlı sivil toplum kuruluşu birliği temsilcileri toplantıyı şu anki hükümetin 1904-1908 soykırımına dair resmi bir kabul ve özür dilemesine ilişkin herhangi bir beklenti içinde olmayarak terk etmişlerdir. [18]

SONUÇ

Almanyanın benimsediği tutum Ermeni sorununu tarihçilere ve uzmanlara bırakmaktı. Almanya bu tutumu 1915 olaylarının yüzüncü yılı olan bu seneye kadar korumuştur. Bu tutum değişimi Türkiye ve çoğu ülke için beklenmedik bir gelişme olmuştur. Bu tutum değişikliğine ilişkin olarak 1904 yılındaki Güneybatı Afrikadaki □ o zamanlar Alman koloniydi □ Herero ve Nama katliamları Almanyadaki bazı siyasi kesimler tarafından tekrardan gündeme getirilmiştir. Bu iki kitlesel öldürme vakası bazıları tarafından 20. yüzyılın ilk soykırımı olarak adlandırılmaktadır. Osmanlı İmparatorluğundaki 1915 olayları

ve 1904 Herero ve Nama katliamları görüşmeleri halen Almanyada devam etmektedir. Bu görüşmelerin sonuçlarının Almanyanın tarihi olaylarla ilgili mevzuatlara ilişkin gelecekteki kararlarına etkilerinin ne olacağını ve Ermeni sorunu üzerine Türkiye ile Almanya arasındaki tartışmaların nasıl bir gelişme göstereceğini görmek ilginç olacaktır.

[1] Uruguay (1965), Kıbrıs (1975), Rusya Federasyonu (1995), Kanada (1996), Lübnan (1997), Belçika (1998), Fransa (1998), Yunanistan (1999), Vatikan (2000), İtalya (2000), İsviçre (2003), Arjantin (2004), Slovakya (2004), Hollanda (2004), Venezuela (2005), Polonya (2005), Litvanya (2005), Şili (2007), İsveç (2010), Bolivya (2014), Avusturya (2015), Çek Cumhuriyeti (2015), Suriye (2015), Lüksemburg (2015).

[2] Pravda English (16 July 2005): German parliament calls for Turkey to re-examine Armenian Killings.

<http://english.pravda.ru/news/world/16-06-2005/63373-0/>

[3] Germany Parliament Resolution (15 June 2005). English Translation from German by Armenian National Institute in Washington.
http://www.armeniangenocide.org/Affirmation.339/current_category.7/affirmation_detail.html

[4] Ibid.

[5] [5] Reuters (4 July 2012): Germans want dope legalized, bestiality banned.

<http://www.reuters.com/article/2015/04/20/us-turkey-armenia-germany-idUSKBN0NB1JZ20150420>

[6] Asbarez (7 February 2014): Merkel Scolds Erdoğan over Genocide Denial.

<http://asbarez.com/119274/merkel-scolds-erdogan-over-genocide-denial/>

[7] Özcan, Celal (24 January 2015): German govt refuses to label 1915 as genocide. Hürriyet Daily News.

<http://www.hurriyetdailynews.com/german-govt-refuses-to-label-1915-as-genocide.aspx?PageID=238&NID=77384&NewsCatID=359>

[8] Anadolu Agency (13 April 2015): Germany dodges Popes Armenian genocide claims.
<http://www.aa.com.tr/en/news/493099--germany-dodges-popes-armenian-genocide-claims>

[9] Kirschbaum, Erik (20 April 2015): Germany, defying Turkey, to call 1915 Armenian

massacre genocide. Reuters.

<http://in.reuters.com/article/2012/07/04/germany-poll-cannabis-idINDEE8630AX20120704>

[10] BBC News (23 April 2015): Armenian killings were genocide – German president.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-32437633>

[11] Thomas, Andrea; Emre Peker (24 April 2015): Germany Close to Recognizing Armenian Massacres as Genocide. The Wall Street Journal.

<http://www.wsj.com/articles/germany-close-to-recognizing-armenian-massacres-as-genocide-1429872387>

[12] Haaretz (23 April 2015): Turkey: Austrian accusation of Armenian genocide damages ties permanently.

<http://www.haaretz.com/news/middle-east/1.653236>

[13] Hürriyet Daily News (23 April 2015): Turkey recalls ambassador after Austrian declaration of Armenian genocide.

<http://www.hurriyetsdailynews.com/turkey-recalls-ambassador-after-austrian-declaration-of-armenian-genocide-.aspx?pageID=238&nID=81450&NewsCatID=510>

[14] Olusoga, David (18 April 2015): Dear Pope Francis, Namibia was the 20th century's first genocide. The Guardian.

<http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/apr/18/pope-francis-armenian-genocide-first-20th-century-namibia>

[15] Edwards, Matty (28 April 2015): Germany's other genocide in Namibia. The Local.

<http://www.thelocal.de/20150428/renewed-calls-to-recognize-namibian-genocide>

[16] Deutsche Welle (14 August 2004): Germany Asks for Namibians Forgiveness.

<http://www.dw.de/germany-asks-for-namibians-forgiveness/a-1298060>

[17] <http://petitions.moveon.org/sign/sign-and-support-the>

[18] Kopp, Christian (30 March 2015): NGO alliance Amnesty on Genocide! handed over the Ovahereros online petition to the German Foreign Ministry in Berlin on March 27th 2015. Genocide-namibia.net.

<http://genocide-namibia.net/2015/03/ngo-alliance-no-amnesty-on-genocide-handed-over-the-ovahereros-online-petition-to-the-german-foreign-ministry-in-berlin-on-march-27th-2015/>

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: BOZTEPE, Cemre Dilay. 2026. "ALMANYA'DA 1915 OLAYLARININ SOYKIRIM OLARAK TANINMASI TARTIŞMALARI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2015 / 9. Mayıs 14. Erişim Haziran 17, 2026. <https://www.avim.org.tr/tr/Analiz/ALMANYA-DA-1915-OLAYLARININ-SOYKIRIM-OLARAK-TANINMASI-TARTISMALARI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır